

جرعه‌ای از زلال وحی

پیام‌های آسمانی (۶)

میرصادق سیدنژاد

اسلام، دینی آسان و جامع

قرآن کریم از مجموعه آموزه‌های جامع خود، با عنوان آیینی آسان یاد می‌کند و این کار را به شیوه‌های گوناگون نشان می‌دهد. از جمله، در مواردی که مشکلاتی پیش می‌آید، در نوع احکام تغییراتی می‌دهد. برای مثال حکم الهی در نماز و روزه در مورد بیمار و مسافر فرق می‌کند؛ گذشته از آن به صراحت می‌فرماید:

«خداوند در تمام این احکامی که برای بشر فرو فرستاده، راحتی انسان را در نظر می‌گیرد. خداوند برای شما آسانی می‌خواهد.»^۱ پس آن مقدار کمی از محدودیت‌ها و نهی‌ها که برای مسلمانان قرار داده شده، برای سلامت زندگی انسان‌هاست. باید اندیشید که اگر این نهی‌ها نبود، وضع زندگی انسان‌ها چگونه می‌شد؟ نیز باید برنامه اسلام با دیگر ادیان مقایسه شود تا آسانی آن بیشتر روشن گردد.

انفاق در راه خدا

در قرآن کریم بارها به انفاق و بذل و بخشش سفارش شده است؛ از جمله در توصیف اولیای الهی می‌فرماید:

«آنها کسانی هستند که دیگران را بر خویش ترجیح می‌دهند؛ هر چند که خود نیازمند باشند.»^۲ در جایی دیگر، راه دست‌یابی به خیر و نیکی، انفاق به دیگران معرفی شده است: «به نیکوکاری نمی‌رسید، مگر آنکه از آنچه دوست می‌دارید انفاق کنید و هر چه انفاق کنید، خدا بدان آگاه است.»^۳ بارها در آیات گوناگون تصریح شده است: «این گونه نیست که با انفاق

۱. بقره: ۱۸۵.

۲. حشر: ۹.

۳. آل عمران: ۹۲.

کردن چیزی از شما کم شود، بلکه هر مالی را که انفاق کنید، پاداش آن به خودتان بر می‌گردد.^۱ انفاق، افزون بر طرف کردن بسیاری از نارسایی‌های اجتماعی، مایه اصلاح اخلاق آدمی می‌شود.

در مقابل، بر اساس هشدار قرآنی، ترک انفاق در یک جامعه، موجب بروز مشکلات بسیاری می‌گردد، ولی رواج آن، سبب پیش‌گیری از هلاکت جامعه می‌شود.^۲

وظیفه مقابله به مثل

گرچه روح آموزه‌های اسلام، گذشت در برابر بدی‌های دیگران است، ولی در مواردی که عده‌ای از روی دشمنی و خوی ستمگری و تجاوز کاری با مؤمنان به جنگ برخاستند و در صدد برآمدن به حقوق آنان تجاوز کنند و حرمت ارزش‌های آنان را زیر پا بگذارند، در چنین شرایطی به مؤمنان دستور داده شده به مقابله به مثل بپردازند. خداوند در موارد فراوان بر این مسئله تأکید کرده است؛ از جمله: «در راه خدا با کسانی که با شما به جنگ و مخالفت بر می‌خیزند نبرد کنید، ولی مراقب باشید از اندازه تجاوز نکنید؛ زیرا خداوند تجاوزکاران را دوست ندارد.»^۳ یا «هر کس به شما و حقوقتان دست‌درازی کرد، به همان اندازه‌ای که منافع و حقوق شما را پایمال کرده است، حقتان را از او بازستانید و از خدا بپرهیزید و زیاده‌روی نکنید که خداوند با پرهیزکاران است.»^۴

جانبازی در راه خدا

در قرآن کریم، جان‌فشانی عده‌ای از مؤمنان در راه خدا ستایش و وعده‌های نیکی به آنان داده شده است. در آیه‌ای می‌خوانیم: «بعضی از مردم (باایمان) جان خود را برای خشنودی خدا می‌فروشند و خداوند در مورد بندگان مهربان است.»^۵ در لیلۃ‌المبیت این آیه هر چند درباره حضرت علی علیه السلام نازل شده است، ولی منافاتی ندارد که مضمون کلی آن، شامل حال تمام کسانی باشد که در راه خدا از جان خود می‌گذرند. در آیه‌ای دیگر از قول خداوند متعالی آمده است: «خدا از مؤمنان جان‌ها و مال‌هایشان را خریداری می‌کند که بهشت از آن آنها باشد.»^۶ بی‌تردید، بهشت جاودان بالاتر و ارزشمندتر از رهایی از آتش دوزخ است که وعده چنان بهشتی به جانبازان در راه خدا داده شده است.

۱. بقره: ۲۷۲؛ سبأ: ۳۹.

۲. بقره: ۱۹۵.

۳. بقره: ۱۹۴.

۴. توبه: ۱۱۱.

۵. بقره: ۱۹۰.

۶. بقره: ۲۰۷.

سفارش به صلح و صفا

پیام اصلی قرآن کریم در امور اجتماعی به مؤمنان این است که با تمسک به اصل ایمان به خدا، با صفا و صمیمیت با یکدیگر زندگی کنند و همواره پاسدار صلح و امنیت و آرامش باشند. آنها باید بدانند با اعتماد به قوانین مادی، هرگز بساط جنگ و ناامنی از جوامع بشری برچیده نمی‌شود؛ چون ماده و علاقه مادی، همیشه زمینه‌ساز کشمکش‌ها به شمار می‌آید. اگر نیروی معنوی ایمان، آدمی را کنترل نکند، صلح واقعی امکان‌پذیر نیست. وحدت و هم‌بستگی تنها در سایه ایمان به خدا و تسلیم در برابر فرمان او محقق می‌شود. از این رو قرآن کریم می‌فرماید: «با چنگ زدن به ریسمان الهی، از پراکندگی بپرهیزید»^۱. اگر با وجود این همه هشدارها و رهنمودها، انسان‌ها باز تسلیم و سوسه‌های شیطان شوند و در مسیری که شیطان می‌خواهد حرکت کنند، صلح و امنیت به خطر خواهد افتاد و افزون بر گرفتاری دنیایی، در آخرت نیز به دلیل سرپیچی از رهنمودهای الهی، عذاب شامل حالشان خواهد شد. قرآن چه زیبا می‌فرماید:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همگی در صلح و آشتی در آید و از گام‌های شیطان پیروی نکنید؛ زیرا او دشمن آشکار شماست. اگر با این همه رهنمودهای روشن، باز تحت تأثیر و سوسه‌های شیطان گمراه شدید، بدانید از چنگال عدالت خدا نمی‌توانید فرار کنید که خداوند توانا و حکیم است»^۲.

ردّ بهانه جویی

قرآن کریم بارها این حقیقت را گوشزد کرده است که انسان باید بر اساس دلیل و برهان به ردّ یا قبول اصول اعتقادی بپردازد. پس کسانی که از روی دشمنی یا تعصب بیجا با آموزه‌های پیامبران الهی مخالفت کنند یا به بهانه جویی متوسل شوند، سزای این عمل غیر عقلانی خود را در دنیا و آخرت می‌بینند. در یک مورد، وقتی گروهی با وجود داشتن دلایل روشن، انتظارات نابه جایی مطرح می‌کنند، خداوند متعالی، خطاب به آنها می‌فرماید: «آیا اینها انتظار دارند خداوند و فرشتگان در سایه ابر به سوی آنها بیایند (تا آنها باور کنند)، در حالی که بعد از ارائه آیات روشن، کار تمام شده است (اتمام حجّت انجام گرفته است). اگر زیر بار حقیقت نروید، دیر یا زود باید در دادگاه الهی پاسخگو باشید»^۳.